

РОЛЬ ТА МІСЦЕ ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ У ФОРМУВАННІ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖЕННЯ УЧНІВ

У статті висвітлено роль та місце позашкільної освіти в процесі формування здоров'язбереження учнів у сучасному освітньому процесі, проаналізовано зміст та сутність позашкільної освіти як навчально-виховного процесу, розглянуто характерні риси позашкільної діяльності та деякі відмінності позашкільної освіти від традиційної шкільної освіти, як сприятливі умови для формування здорового способу життя, окреслено шляхи втілення основних ідей, цілей та принципів здоров'язбереження в системі позашкільної освіти, визначено функціональну складову позашкільної діяльності в аспекті здоров'язбереження.

Ключові слова: здоров'я, здоров'язбереження, здоровий спосіб життя, позашкільна освіта

Постановка проблеми. Створення оптимальних умов для формування, збереження та зміцнення здоров'я дітей та молоді, розвитку фізично здорової та духовно багатой особистості – найважливіше завдання освіти України відповідно до нормативно-правових документів: Конституції України, законів України «Про освіту», «Про позашкільну освіту», «Про охорону дитинства», Національної стратегії розвитку освіти в Україні на 2012–2021 роки.

Однак, у зв'язку із соціально-економічними негараздами останніх років динаміка здоров'я дитячого населення нашої країни набула негативної тенденції. Ростає кількість дітей із хронічною патологією, зростає дитяча інвалідність. Таку ситуацію дослідники пов'язують не лише з економічною нестабільністю, але й з розповсюдженням шкідливих звичок серед дітей, нехтуванням основними правилами здорового способу життя [10, с. 47].

Згідно доповіді щодо стану здоров'я учнів загальноосвітніх навчальних закладів наведено наступні дані: у 1 класі налічується 30 % дітей, які мають хронічні захворювання, у 5 класі – 50%, у 9 класі – 64 %. При цьому існуючі програми з фізичного виховання не відповідають функціональним можливостям, стану здоров'я і фізичному розвитку сучасних школярів: не виконують окремі завдання програмних тестів з фізичного виховання 82 % дітей молодшого шкільного віку [7].

Згідно дослідження Інституту педіатрії, акушерства і гінекології НАМН функціонального стану серцево-судинної системи показало, що у понад 57% школярів 9–11 класів виявлені знижені фізичні можливості, у 25,2% підлітків встановлено незадовільну адаптацію, у 73,7% скарги на втому у процесі шкільного навчання [8, с. 32].

Таким чином, можна стверджувати, що сучасне шкільне середовище не відповідає необхідним умовам формування здоров'язбереження, що є наслідком великого об'єму навчального навантаження, нераціональної організації навчально-виховного процесу, неефективного використання застарілих методів та прийомів на тлі технологічного прогресу в усіх сферах життєдіяльності, високого темпу та ритму сучасного життя.

У даній ситуації, що склалася, пропонуємо звернути увагу на потенціал та можливості позашкільної освіти для розвитку гармонійної всебічно розвинутої особистості та формування здоров'язбереження учнів в сучасному освітньому процесі.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Робота виконується згідно з напрямами науково-дослідних робіт ЧНПУ імені Т.Г.Шевченка «Методичні засади професійної підготовки майбутніх вчителів фізичного виховання до формування здорового способу життя сучасної молоді» (№0110U000020), «Педагогічні шляхи формування здорового способу життя школярів різних вікових груп» (№0112U001072) та кафедри педагогіки, психології та методики фізичного виховання «Концептуальні та методичні засади формування здоров'язбережувальної компетентності майбутніх фахівців фізичного виховання у ВНЗ».

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблема здоров'язбереження залишається предметом чисельних наукових досліджень: обґрунтовано принципи, зміст, форми й методи здоров'язбережувальної педагогіки як галузі педагогічного знання (М. Безруких, В. Горашук, С. Гримблат, М. Лук'янченко, С. Омельченко, та ін.); розроблено цілісний підхід до формування здоров'я людини (М. Амосов, Т. Бойченко, Е. Булич, О. Міхеєнко, І. Мурашов та ін.), досліджено різні

аспекти формування культури здоров'я у навчальній та позанавчальній діяльності (О. Багінська, О. Ващенко, О. Воеділова, С. Гаркуша, Г. Жара, М. Носко та ін.).

Питання сучасних теоретико-методичних засад позашкільної освіти, діяльності позашкільних навчальних закладів представлені в працях українських учених і практиків І. Бега, О. Биковської, В. Берека, В. Вербицького, В. Камишина, О. Лісового, Г. Пустовіт, Т. Шаповалової, Л. Яременко.

Мета роботи – визначити роль та місце позашкільної освіти у формування здоров'язбереження учнів у сучасному освітньому процесі.

Завдання дослідження: проаналізувати зміст та сутність позашкільної освіти як навчально-виховного процесу, окреслити шляхи втілення основних ідей, цілей та принципів здоров'язбереження в системі позашкільної освіти, визначити функціональну складову позашкільної діяльності в аспекті здоров'язбереження.

Виклад основного матеріалу. У сучасних умовах перетворень в соціально-економічній та культурно-духовній сферах життя українського суспільства проблема здоров'язбереження дітей і молоді набуває особливого соціального та педагогічного значення. У той же час теоретичний аналіз наукових праць, ознайомлення з результатами досліджень щодо стану здоров'я школярів, напрацюваннями і практичним досвідом роботи загальноосвітніх шкільних закладів дали змогу констатувати, що сучасне шкільне середовище має недостатньо ефективні умови щодо гармонійного розвитку особистості дитини, формування, збереження та зміцнення здоров'я. Головними ознаками, що свідчать про дану ситуацію, є зниження рухової активності школярів, синдром хронічної втоми, емоційне та психологічне перенавантаження, та головне – небажання вчитися. В той же час дуже часто дитина залюбки відвідує позашкільні заняття, де здобуває особисті досягнення та демонструє високі результати у навчальній та суспільній діяльності, що свідчить про велике значення позашкільної освіти для формування фізично здорової та духовно багатой особистості. Отже, нагальна потреба здоров'язбереження та соціальні вимоги сучасного суспільства до виховання всебічно розвинутої особистості зумовило переосмислення місця і ролі позашкільної освіти та відкрило нові можливості для забезпечення процесу збереження та зміцнення здоров'я, фізичного, морально-психологічного та естетично-творчого розвитку дітей та молоді.

Згідно Закону України «Про позашкільну освіту» позашкільна освіта є складовою системи безперервної освіти і спрямована на розвиток здібностей та обдарувань вихованців, учнів і слухачів, задоволення їх інтересів, духовних запитів і потреб у професійному визначенні. Позашкільна освіта здобувається громадянами у позаурочний та позанавчальний час у позашкільних навчальних закладах та інших навчальних закладах як центрах позашкільної освіти незалежно від підпорядкування, типів і форм власності [5]. Освітня діяльність в системі позашкільної освіти дітей має свої конкретні, притаманні лише їй характерні риси. Вона відрізняється свободою вибору напрямів, видів діяльності і можливістю зміни сфери діяльності; характеризується добровільністю, ініціативністю й активністю всіх учасників (дітей, батьків, педагогів), відсутністю жорсткої регламентації і жорстко визначеного результату, передбачаючи свободу темпів розвитку та творчого просування дитини; спрямована на розвиток творчих здібностей учнів, розвиває пізнавальний інтерес і дає право учням поєднувати різні напрямки і форми занять; має неформальний і комфортний характер для всіх її учасників [10, с. 52-53]. Саме в закладах позашкільної освіти можливо подолати традиційну суперечність навчання між вимогами навчальних програм загальноосвітньої підготовки та потребами й інтересами особистості. Не обмежена формальною метою щодо забезпечення всебічного гармонійного розвитку особистості дитини система позашкільної освіти має величезний потенціал щодо вибору засобів, методів, прийомів, використання інноваційних технологій для формування здоров'язбереження дітей та молоді.

Аналіз наукових джерел [2; 3; 4] дає змогу констатувати, що здоров'язбереження в освітньому процесі – це діяльність, спрямована на збереження та зміцнення всіх складових здоров'я його суб'єктів. Здоров'я - поняття багатопланове, яке досліджується в багатьох аспектах фахівцями різних галузей, таких як філософія, соціологія, психологія, педагогіка, валеологія, медицина. Але всі дослідники звертаються до визначення поняття здоров'я, сформульованого в преамбулі Статуту Всесвітньої організації охорони здоров'я: «Здоров'я – це стан повного фізичного, духовного і соціального благополуччя, а не тільки відсутність хвороб і фізичних дефектів».

Сьогодні в поняття «здоров'я» вкладається набагато ширший зміст і вважається, що поняття «здоров'я» має крім усього іншого включати такі форми поведінки, які дозволяють покращувати наше життя і робити його більш благополучним, досягати високого ступеня самореалізації [2, с. 82]. У сучасному розумінні здорова людина – та, яка «будує» своє здоров'я самостійно: ефективно справляється зі стресами, уміє попереджати й вирішувати конфлікти, ухвалює відповідні рішення, у першу чергу щодо себе самої, самовизначається в навколишньому світі, не просто пристосовується до існуючих умов, а осмислено їх перебудовує, тим самим покращуючи своє та суспільне здоров'я. Це розуміння поняття вказує на те, що сам термін «здоров'я» зв'язується з успішністю людини в сучасному світі, його безпосередньою участю в поліпшенні життя, з активною громадянською позицією щодо суспільних явищ, особистих проблем, зокрема «здоров'я» [5, с. 272].

Отже, здоров'я, як цілісний, гармонійний стан, що суттєво залежить від способу й стилю життя та культури в цілому, має найкращі умови для збереження та зміцнення саме в системі позашкільної освіти, оскільки її діяльність спрямована на розвиток фізично здорової та духовно багатой особистості. Таким чином формування здорового способу життя є основою навчально-виховного процесу позашкільної освіти та має системну модель реалізації. Системність полягає у взаємопогоджених знаннях, уміннях та навичках, сформованих у дітей та молоді, які забезпечують необхідний рівень їх працездатності, моралі та духовності [3, с. 70]. Але необхідно зазначити, що на відміну від системності загальної шкільної освіти, де на перший план виходить розвиток особистості за чітко визначеними державою параметрами, для позашкільної освіти характерні особистісно орієнтований та компетентнісний підходи, які мають потужний позитивний вплив на розвиток культури здорового способу життя.

Для висвітлення ролі позашкільної освіти в формуванні здоров'язбереження учнів пропонуємо розглянути деякі відмінності позашкільної освіти від традиційної шкільної, що базуються на особистісно орієнтованому підході навчання, в центрі якого - особистість дитини з її потребами, інтересами та здібностями, індивідуальними фізичними та психологічними якостями. Особливого значення в позашкільній діяльності набуває перетворення учня із об'єкта виховання на суб'єкт. Адже за умов відсутності або другорядності нормативів та державних стандартів, якими традиційно перевантажена шкільна освіта, вихованці у системі позашкільної освіти мають значно більше можливостей для власної активності, а педагоги – для її стимулювання [10, с. 55]. При цьому вибір навчальних цілей, методів, форм та прийомів роботи здійснюється спільно педагогом з вихованцями, виходячи з інтересів дитини, а не з стандартів державної програми, при цьому учень є повноправним організатором педагогічного процесу, де акцент робиться на його активності та ініціативності. На відміну від монологу, пояснення, дидактичних засобів та репродуктивного методу, що домінують в шкільному середовищі, серед методів і форм роботи позашкільної освіти переважають діалогові та інтерактивні форми спілкування, рольові ігри, індивідуальні завдання, творчі роботи, які сприяють активізації креативного мислення, розвитку уяви і фантазії, ініціативи та самостійності дитини.

Велике значення для формування здоров'язбереження дітей та молоді в системі позашкільної освіти має переважання компетентнісного підходу навчання, який передбачає надання переваги практичній спрямованості освіти, характеризується особистісним та діяльнісним аспектами. Він вимагає перенесення акценту із засвоєння дітьми нормативно визначених знань, умінь і навичок на формування й розвиток у них здатності самостійно діяти, адекватно застосовуючи знання та індивідуальний досвід у різноманітних життєвих ситуаціях [1, с. 124]. Саме позашкільна освіта створює оптимальні умови для реалізації засвоєного теоретичного матеріалу на практиці в процесі участі у змаганнях, концертах, фестивалях, виставках, конкурсах та інших формах організації спортивних та творчих заходів, таким чином сприяючи самореалізації та самовихованню особистості дитини.

Позашкільна освіта має великий потенціал для ефективної реалізації основних ідей та цілей здоров'язбереження, серед яких провідне місце посідає формування позитивної мотивації до здорового способу життя. Мотивація є визначальним компонентом реалізації навчально-виховного процесу та рушійною силою удосконалення особистості в цілому. Під мотивом розуміють внутрішню позицію особистості; те, заради чого вчиться дитина, що спонукає її вчитися.

Основним чинником ефективного й успішного формування позитивної мотивації в системі позашкільної освіти є свобода вибору та напрямів видів діяльності в залежності від захоплень та інтересів дитини, природних схильностей та здібностей, а також право вибору педагога, колективу та режиму занять. Провідним фактором сприяння формування мотивації є те, що діяльність здійснюється у співтоваристві однодумців, які об'єднані спільними інтересами та метою навчально-виховного процесу, що створює невимущену дружню теплу атмосферу спілкування при вирішенні поставлених завдань. Потужним мотиваційним компонентом навчальної діяльності в системі позашкільної освіти є відсутність традиційної шкільної оцінки, яка зазвичай викликає страх перед осудженням і покаранням, таким чином служить зовнішньою мотивацією та орієнтована на уникнення невдач. Використання спеціальної системи оцінювання в системі позашкільної освіти, яка полягає зазвичай в співставленні результатів діяльності на різних етапах навчання, дозволяє дитині отримувати задоволення від можливості «проявити себе», реалізувати свій особистісний потенціал та мотивує прикладати зусилля для нових кращих досягнень, таким чином служить внутрішньою мотивацією, орієнтованою на успіх та стимулом для подальшого розвитку та самовдосконалення вихованця.

Центральне місце в системі позашкільної освіти займає формування культури здоров'язбереження, як системи цінностей та життєвих орієнтирів. В процесі позашкільної діяльності успішно формується навичка здорового способу життя, а саме використання вільного часу з користю для здоров'я, дотримання режиму дня, раціональне харчування, застосування правил особистої гігієни, формування негативного ставлення до таких шкідливих звичок, як куріння, пияцтво, наркоманія. Займаючись улюбленою справою, діти загартовуються не лише фізично, а й морально та духовно. Можливість досягти успіху, вести цікавий активний насичений спосіб життя, завоювати авторитет серед ровесників спонукають вихованців до самовдосконалення та саморозвитку, що загалом позитивно

впливає на успішність в шкільному навчанні, сімейні стосунки та спілкування з друзями. Таким чином забезпечується процес виховання свідомого ставлення до власного здоров'я, формується здатність підтримувати здоров'я в умовах негативних впливів соціокультурного середовища та дотримуватися головних ідей та принципів здоров'язбереження протягом життя.

Навчально-виховний процес в системі позашкільної освіти базується на основних принципах здоров'язбереження, висвітлення яких розкриває потужний потенціал позашкільної діяльності для формування здорового способу життя дітей та молоді.

Принцип «Не нашкодь» – саме заняття за особистісними інтересами та вподобаннями дозволяють дотримуватись розширеного зазначеного принципу Гіппократа: «Не лише не нашкодь, а й чини добро». Особистісно орієнтований підхід, демократичний стиль відносин між педагогом та вихованцем, високий рівень внутрішньої мотивації, розвинута «Я-концепція» особистості, суб'єктна позиція вихованця в навчально-виховному процесі позашкільної освіти сприяють створенню оптимальних умов для формування, збереження та зміцнення здоров'я дітей та молоді.

Принцип задоволення потреби людини в здоров'ї розглядається як базовий, оскільки забезпечує можливість повноцінного виконання своїх біологічних і соціальних функцій. Такий спонукальний мотив є досить важливою основою в його реалізації у здоров'ятворчій діяльності [1, с. 136]. Визначення здоров'я, як цілісного, гармонійного стану, якому характерний високий ступень самореалізації, відповідає головній меті позашкільної освіти – формування всебічно розвинутої особистості, що створює міцний фундамент для розвитку самобутньої суспільно-значущої індивідуальності кожної дитини.

Принцип неперервності і наступності передбачає безперервне формування у дітей та молоді навичок здорового способу життя, наступність у реалізації напрямів та етапів цієї роботи, здійснення навчально-виховного процесу на всіх його етапах. Високий рівень внутрішньої мотивації учня розвиває його ініціативність та активність та забезпечує постійну участь у навчально-виховному процесі без примусу та тиску.

Принцип свідомості й активності, який виражається в свідомому відношенні вихованця до здоров'я та розумінні його ролі у своєму житті, ефективно формується саме в умовах позашкільної освіти. Діти починають дбати про власне здоров'я, якщо чітко усвідомлюють його роль у своєму житті, що дає змогу сформулювати настанову на здоров'я і здоровий спосіб життя [1, с. 136]. Враховуючи природну схильність та талант, особистий інтерес та зацікавленість, дитина має великі шанси досягти високих результатів в улюбленій справі, що сприяє формуванню свідомого ставлення до свого здоров'я як головної та незамінної складової успіху.

Принцип урахування вікових та індивідуальних особливостей яскраво простежується в особистісно орієнтованому підході, який характерний для системи позашкільної освіти. У центрі навчально-виховного процесу – особистість учня з його потребами, інтересами та здібностями, тому підбір методів та форм роботи здійснюється з урахуванням духовного, психічного та фізичного стану дитини, створюючи умови як для самореалізації обдарованих та талановитих вихованців, так і для розвитку особистісного потенціалу учнів, які мають певні комплекси та проблеми в навчанні.

Принцип гуманізації є наскрізним для навчально-виховного процесу в системі позашкільної освіти та проявляється в дбайливому, чуттєвому ставленні педагога до кожної дитини, прояві уваги та поваги до кожної особистості, її характеру, світогляду та почуттів. Спільна творча діяльність вчителя та учня сприяє побудові взаємовідносин повної довіри, інтересу обох сторін один до одного та до обраного предмету. Яскравим показником високої професійної майстерності педагога є ситуація, коли дитина протягом довгого часу відвідує заняття. Для його утримання педагог позашкільної освіти не може використовувати ті методи впливу та дисциплінарних покарань, які має шкільний вчитель. Тільки особиста харизма, яскрава індивідуальність, щирість та відкритість, позитивний настрій та почуття гумору викладача, досконале вивчення ним індивідуальних фізичних та психологічних здібностей кожної дитини та щира зацікавленість у досягненні нею успіху можуть залучити вихованця до занять на довготривалій час саме у цього педагога.

Принцип культуровідповідності передбачає формування культури здоров'я з урахуванням національних традицій, естетичних і культурних цінностей свого народу та історичної спадщини інших країн світу. Яскравим прикладом втілення принципу культуровідповідності в аспекті здоров'язбереження є український народний танець, який забезпечує одночасно фізичний, духовний та соціальний розвиток, відображаючи історію і характер українського народу, його цінності, звичаї й традиції.

Принцип превентивності дозволяє попереджати дії дітей щодо негативних наслідків відносно здоров'я шляхом активних фізичних та психологічних навантажень, занурення в цікаву творчу атмосферу та залучення в суспільно-культурну діяльність. Враховуючи велику кількість видів та напрямів позашкільної діяльності, різноманітність сучасних інноваційних прийомів, форм та методів система позашкільної освіти створює оптимальні умови та найсприятливіше середовище для формування здоров'язбереження дітей та молоді, забезпечуючи високий рівень мотивації до збереження та зміцнення свого здоров'я.

Принцип самовиховання та самореалізації займає особливо важливе місце, оскільки саме самостійним піклуванням про своє здоров'я, постійним вдосконаленням своїх фізичних і моральних якостей та вмінь можна досягти успіху та реалізувати себе. Характерна для позашкільної освіти «Я – концепція», яка передбачає усвідомлення особистістю своїх фізичних та психологічних особливостей, високий рівень самооцінки та самоповаги дозволяє учням самостійно відслідковувати зміни в своєму фізичному та психологічному розвитку, приймати активну участь в визначенні цілей та постановці навчальних завдань, виборі методів, форм та прийомів для подальшого саморозвитку та самовдосконалення.

Таким чином закладені в процесі позашкільної діяльності основи самовиховання та самореалізації, оволодіння ключовими компетенціями, задоволення фізичних і духовних потреб дітей сприятимуть власному удосконаленню в усіх сферах життєдіяльності та формуванню навички зберігати та зміцнювати здоров'я – як необхідної та незамінної умови успіху протягом усього життя.

Для розкриття ролі позашкільної освіти в процесі формування здорового способу життя необхідно визначити її функціональну складову в аспекті здоров'язбереження. На перший план виходить *формувальна функція*, яка передбачає всебічний розвиток особистості дитини з урахуванням її індивідуальних фізичних і психічних властивостей та впливу соціальних факторів. Особливе місце в позашкільній діяльності посідає *інформативно-комунікативна функція* здоров'язбереження, яка забезпечує передачу досвіду успішної діяльності від старших вихованців колективу молодшим, при чому підрастаюча зміна учнів маючи успішний приклад своїх попередників мають стійку мотивацію на досягнення успіху та покращення результатів. Контроль результативності навчання вихованця та побудову педагогічного процесу з урахуванням показників його досягнень та природних можливостей передбачає *діагностична функція*. Під час участі у змаганнях та конкурсах яскраво проявляється *адаптивна функція*, яка полягає в вихованні стійкості у стресових ситуаціях, вмінні мобілізувати фізичні сили та проявити морально-вольові якості для вирішення складних завдань та проблемних ситуацій. *Рефлексивна функція* здоров'язбереження в позашкільній освіті відображається в умінні оцінювати свої здобутки, порівнювати з попередніми результатами, ставити та досягати нові цілі. *Інтегративна функція* відіграє велике значення для залучення досвіду використання різноманітних засобів, прийомів та методів здоров'язбереження з різних сфер життя, освіти, спорту, культури, науки для досягнення найбільш високих результатів у формуванні здорового способу життя в процесі позашкільної освіти.

Висновки. Позашкільна освіта створює оптимальні умови та сприятливе середовище для формування здоров'язбереження учнів, що обумовлено притаманними їй такими характерними рисами як свобода вибору та добровільність, активність та ініціативність, відсутність жорсткої регламентації державними навчальними програмами, перетворення вихованця із об'єкта виховання на суб'єкт, переважання особистісно орієнтованого та компетентнісного підходів навчання.

Реалізація головних ідей, принципів та функцій здоров'язбереження в системі позашкільної освіти забезпечує високу ефективність процесу формування здорового способу життя, розвитку активної, фізично здорової та духовно багаті особистості, сприяє самовдосконаленню та саморозвитку, самостійному відтворенню позитивних життєвих цінностей в різноманітних сферах життя, що закладає міцний фундамент для формування трудового та інтелектуального потенціалу України.

Перспектива подальшого дослідження полягає в розробці моделі формування здоров'язбережувальної компетентності підлітків засобами сучасного танцю в позашкільних навчальних закладах.

Використані джерела

1. Андрющенко Т.К. Формування здоров'язбережувальної компетентності як соціально-педагогічна проблема / Т.К. Андрющенко // Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки. – 2012. – № 7. – С. 123 – 127.
2. Гаркуша С. В. Формування готовності майбутніх фахівців фізичного виховання до використання здоров'язбережувальних технологій: теоретико-методичний аспект : [монографія] / С. В. Гаркуша. – Чернігів : Видавець Лозовий В. М., 2014. – 392 с.
3. Носко М. О. Здоров'язбережувальні технології у фізичному вихованні : [монографія] / Носко М. О., Гаркуша С. В., Воєділова О. М. – К. : СПД Чалчинська Н. В., 2014. – 300 с.
4. Носко М. О. Формування здорового способу життя : навчальний посібник / Носко М. О., Грищенко С. В., Носко Ю. М. – К. : «МП Леся», 2013. – 160 с.
5. Закон України «Про позашкільну освіту» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/1841-14>
6. Редько Т.М. Здоров'язрозвивальні технології в процесі фізичного виховання студентів педагогічних університетів / Т.М. Редько // Вісник Чернігівського національного педагогічного університету Вип. / Чернігівський національний педагогічний університет імені Т.Г. Шевченка; гол. ред. Носко М.О. – Чернігів: ЧНПУ, 2015. – С. 45-48

7. Стан здоров'я учнів загальноосвітніх навчальних закладів обговорювали на засіданні колегії СЕС України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.moz.gov.ua/portal/pre_20081204_1.html
8. Ціннісні орієнтації сучасної української молоді. Щорічна доповідь Президенту України, Верховній Раді України про становище молоді в Україні (за підсумками 2015 року) / Держ. ін-т сімейної та молодіжної політики; [редкол.: Жданов І. О., гол. ред. колег., Ярема О. Й., Беляєва І. І. та ін.]. – К., 2016. – 200 с.
9. Шаповалова Т.Г. Здоров'язбережувальний компетентнісний підхід до навчально-виховного процесу в ПНЗ / Т.Г. Шаповалова // Зб. наук. праць II Всеукр. наук.-практ. конференції / [за заг. ред. акад. Прокопенка І. Ф.]. – Харків : ХНПУ ім. Г.С. Сковороди, 2012. – С. 327 – 331.
10. Щорічна доповідь про стан здоров'я населення, санітарно-епідемічну ситуацію та результати діяльності системи охорони здоров'я України. 2015 рік / за ред. Шафранського В.В.; МОЗ України, ДУ «УІСД МОЗ України». – Київ, 2016. – 452 с.
11. Яременко Л.А. Позашкільна освіта як навчальна, виховна і дозвіллева діяльність / Л.А. Яременко // Вища освіта України. – 2012. – № 4. – С. 52-58.

Kholchenkova N.

THE ROLE AND PLACE OF OUT-OF-SCHOOL EDUCATION IN THE FORMATION OF PUPILS' HEALTH CARE

The article reveals the role and place of out-of-school education in the formation of pupils' health care in the modern educational process. The nature and essence of out-of-school education is analyzed. It is emphasized that educational activities in out-of-school education system has specific unique features such as free choice of directions and types of activities; initiative and activity of all participants of process: children, parents and teachers; absence of severe regulation and possibility of using a great variety of different methods and ways of teaching; development of creative skills and pupils' cognitive interests.

In the article some differences between out-of-school education and traditional education are depicted. The main is using of personal – oriented approach to education based upon child's personality, his/her needs, interests, individual physical and psychological qualities. The particular feature of out-of-school education is pupil's transformation from object to the subject of education. One more important character is domination of competence approach which means using theoretical knowledge in practice taking part in competitions, contests, festivals, concerts and other activates.

Out-of-school education has great possibilities for realization the ideas and goals of health care such as formation of positive motivation for the healthy way of life, formation of healthy lifestyle, the formation of conscious attitude to health care and culture of health.

The main principles of health care in the out-of-school education are described: «Do no harm», the principle of human needs in health, the principle of consciousness and activity, the principle of continuity and succession, the principle of taking into account age and individual characteristics, the principle of humanization, the principle of culture corresponding, the principle of preventiveness, the principle of self-actualization. The main functions of health care in the out-of-school education are analyzed.

So, it is concluded that the non-formal education has a huge potential for forming health care for children and youth in the modern educational process providing harmonious and comprehensive development of personality.

Key words: health, health care, healthy way of life, non-formal education

Стаття надійшла до редакції 15.03.2017 р.